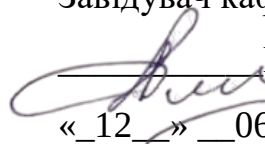

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра Психології

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

 Карсканова С. В.

«_12_» _06_____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття рівня вищої освіти «бакалавр»

зі спеціальності 053 «Психологія»

**на тему «МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

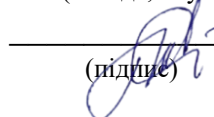
Виконала: студент(ка) групи

 Шликова А.Д.
(підпис)

Керівник роботи:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

(посада, науковий ступень вчене звання)

 Чугуєва І.Є.
(підпис)

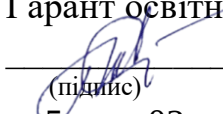
Миколаїв 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Навчально науковий гуманітарний інститут

Кафедра психології
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма «Психологія»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми

(підпис) Чугуєва І.Є.
«5» 02 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студента **Шликової Альони Дмитрівни**

1. Тема роботи: **«Мотиваційна готовність майбутніх психологів до професійної діяльності»**
Керівник роботи канд. психол. наук, доцент Чугуєва Інна Євгенівна
Затверджені наказом ректора №148-уч від «3» лютого 2025 року
2. Термін подання роботи: 3.06.2025.
3. Вихідні дані по роботі: спеціальна наукова і методична література та інші матеріали з психології, передовий практичний досвід.
4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):
Уявлення студентів про майбутню професію як чинник психологічної готовності до професійної діяльності. Емпіричне дослідження уявлення студентів про майбутню професію.
5. Перелік презентаційних матеріалів: презентація доповіді по роботі у форматі Microsoft Power Point загальною кількістю 11 слайдів, з висвітленням таких питань як об'єкт предмет, мета і завдання роботи (2 слайди), використані методи емпіричного дослідження (1 слайд), теоретичні узагальнення з теми дослідження (2 слайди), результати емпіричного дослідження, їх демонстрація (рисунки, таблиці), аналіз та інтерпретація (5 слайдів), висновки (1 слайд).
6. Дата видачі завдання 5 лютого 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Формулювання теми роботи	01.01.2025	
2.	Опрацювання літератури з теми дослідження. Визначення мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження.	10.01.2025	Список використаної літератури має включати не менше 30 позицій (передусім сучасні актуальні із яких не менше 25% - за останні п'ять років).
3.	Написання вступу. Визначення методів і бази дослідження.	15.01.2025	Вступ (обсяг 3 – 4 сторінки)
4.	Написання Розділу 1. Подання на перевірку	15.02.2025	Розділ 1. (14-16 сторінок)
5.	Підготовка та проведення емпіричного дослідження.	31.01.2025 - 28.03.2025	
6.	Статистична обробка отриманих результатів	01.04.2025- 07.04.2025	
7.	Написання Розділу 2. Подання на перевірку	10.04.2025	Розділ 2 (20-26 сторінок)
8.	Оформлення тексту роботи. Подання керівнику на перевірку.	15.04.2025	Загальний обсяг основного тексту роботи 40 – 50 сторінок.
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	01.06.2025	
10.	Опрацювання зауважень і виправлення недоліків	09.06.2025	
11.	Подання роботи для перевірки на академічну доброчесність	10.06.2025	
12.	Подання кваліфікаційної роботи на рецензування	15.06.2025	
13.	Захист роботи	16.06.2025- 20.06.2025	

Студент

 (підпис)

Шликова А.Д.

Керівник роботи

 (підпис)

Чугуєва І.Є.

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі представлено теоретичні основи та емпіричне дослідження мотиваційної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності. Проведено аналіз сучасних підходів до вивчення даної проблематики з використанням надійних психодіагностичних методик та методів математичної статистики для підтвердження достовірності отриманих результатів.

Ключові слова: діяльність, професійна діяльність, психологічна готовність, мотиваційна готовність.

Шликова, А. Д. Мотиваційна готовність майбутніх психологів до професійної діяльності: кваліфікаційна робота бакалавра зі спеціальності 053 «Психологія». Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. 57 сторінок.

ANNOTATION

The qualification work presents theoretical foundations and empirical research on the motivational readiness of future psychologists for professional activity. An analysis of modern approaches to studying this issue is carried out using reliable psychodiagnostic methods and methods of mathematical statistics to confirm the reliability of the results obtained.

Keywords: activity, professional activity, psychological readiness, motivational readiness.

Shlikova, A. D. Motivational readiness of future psychologists for professional activity: bachelor's qualification work in specialty 053 "Psychology". Mykolaiv: Admiral Makarov National University of Shipbuilding. 2025. 57 pages.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	10
1.1. Поняття мотиваційної готовності у психологічній науці	10
1.2. Специфіка професійної діяльності психолога у контексті	
професійного становлення	22
1.3. Структурні компоненти та чинники формування мотиваційної	
готовності студентів-психологів	30
Висновки до розділу 1	38
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА	
МОЖЛИВОСТЕЙ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ УЧАСНИКІВ	
ПОДІЙ НА ТЕРИТОРІЇ АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ	40
2.1. Організація і методи дослідження	40
2.2. Аналіз результатів діагностики мотиваційної готовності	43
Висновки до розділу 2	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Важливість вивчення мотиваційної готовності студентів-психологів до професійної діяльності зростає в умовах постійних змін і викликів, які супроводжують сучасне українське суспільство. Потреба у висококваліфікованих фахівцях у сфері психології є не лише актуальною, а й критично необхідною — особливо в контексті війни, зростання психоемоційної напруги, зниження рівня соціальної стабільності та підвищеного запиту на психологічну підтримку як з боку окремих осіб, так і цілих спільнот.

Кожен студент-психолог має власну унікальну систему мотивацій, яка формує індивідуальний зміст його освітнього досвіду і визначає професійну орієнтацію. У когось мотивація ґрунтується на прагненні допомагати іншим, інші орієнтовані на соціальні зміни або пошук сенсу в особистісному розвитку. Незалежно від вихідних установок, формування стійкої мотиваційної готовності стає ключовою умовою не лише для особистісної реалізації майбутнього психолога, але й для забезпечення якості надання психологічної допомоги у суспільстві.

Сучасні дослідження підтверджують, що мотивація має багаторівневу структуру і охоплює як внутрішні інтенції особистості, так і зовнішні впливи — зокрема освітнє середовище, професійну спільноту, соціальні запити. Важливий внесок у теоретичне обґрунтування проблематики зробили як українські вчені (С. Д. Максименко, Н. В. Чепелєва, І. М. Попович), так і зарубіжні дослідники (К. Роджерс, Е. Десі, Р. Райан, Р. Вайт), які доводять, що саме внутрішня мотивація, пов'язана з автономією, потребою у компетентності та відчуттям причетності, сприяє сталому професійному зростанню.

У цьому контексті розвиток мотиваційної готовності студентів-психологів розглядається не лише як індивідуальний процес, а як важливий

соціальний ресурс. Саме він визначає, якою мірою випускники закладів вищої освіти будуть готові до реальної практики — часто напруженої, відповідальної, емоційно насиченої. Тому дослідження чинників і умов формування мотиваційної готовності має беззаперечну актуальність для вдосконалення змісту фахової підготовки, забезпечення стійкої професійної ідентичності та підвищення якості психологічної допомоги в Україні.

Об’єкт дослідження — Процес формування мотиваційної готовності до професійної діяльності у студентів спеціальності «Психологія».

Предмет дослідження — Психологічні чинники та структурні компоненти мотиваційної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності.

Мета дослідження — Виявити психологічні особливості формування мотиваційної готовності студентів спеціальності «Психологія» до професійної діяльності та обґрунтувати напрямки її розвитку в процесі професійної підготовки.

Завдання дослідження:

Для досягнення мети дослідження було застосовано **комплекс методів**. Теоретичні методи: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукової літератури з тематики дослідження. Емпіричні: спостереження, експеримент, бесіда,

1) Здійснити теоретико-методологічний аналіз наукових підходів до розуміння сутності мотиваційної готовності та особливостей її формування у майбутніх психологів.

2) Обґрунтувати програму емпіричного дослідження та підібрати психодіагностичний інструментарій, спрямований на вивчення рівня мотиваційної готовності студентів-психологів до професійної діяльності.

3) Провести емпіричне дослідження мотиваційної готовності студентів та здійснити кількісний і якісний аналіз отриманих результатів.

4) Визначити психологічні чинники, що впливають на рівень мотиваційної готовності, та розробити практичні рекомендації щодо її формування і розвитку в процесі професійної підготовки.

Для досягнення мети дослідження було застосовано комплекс методів. **Теоретичні методи:** аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукової літератури з тематики дослідження (мотивація, професійна готовність, психологічна компетентність студентів). **Емпіричні методи:** методика «Мотивація професійної діяльності» К. Замфіра у модифікації А. Реана; методика діагностики мотивації досягнення успіху і уникнення невдач Т. Елерса; шкала самоактуалізації за С. Шостромом (SAS). **Математичні методи:** кореляційний аналіз Спірмена для виявлення зв'язків між показниками мотиваційної готовності..

Вибірка дослідження становила 60 студентів спеціальності «Психологія» державних університетів м. Миколаєва, віком від 18 до 23 років. До складу вибірки увійшли 45 дівчат і 15 юнаків, які навчаються на 2–4 курсах і вже мають базовий рівень професійної соціалізації.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні специфіки структурної організації мотиваційної готовності до професійної діяльності у студентів-психологів, а також у встановленні статистично значущих зв'язків між рівнем професійної мотивації, особистісною спрямованістю та самореалізаційним потенціалом. Отримані результати поглиблюють уявлення про механізми внутрішньої мотивації до фахової діяльності в умовах сучасного освітнього та соціального середовища.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання результатів при формуванні ефективних програм професійного розвитку, профорієнтації, супроводу адаптації студентів до освітнього середовища та підвищення їхньої готовності до практичної психологічної діяльності. Результати можуть бути впроваджені у викладацьку діяльність,

систему менторської підтримки, тренінги з розвитку мотиваційної сфери та фахових навичок.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (містить 37 найменувань). Обсяг основного змісту роботи складає 49 сторінок. Робота містить 6 таблиць та 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

1.1. Поняття мотиваційної готовності у психологічній науці

У сучасній психологічній науці поняття мотиваційної готовності розглядається як один із ключових компонентів загальної психологічної готовності особистості до професійної діяльності. Вона відображає рівень внутрішнього прагнення, усвідомленої установки та ціннісного ставлення до майбутньої професійної реалізації. Цей феномен характеризується як інтегрована система мотиваційних утворень, що забезпечують суб'єкта необхідною енергією, спрямованістю та наполегливістю у досягненні професійно значущих цілей [7].

Згідно з концептуальними підходами сучасних дослідників, мотиваційна готовність формується на перетині особистісної зацікавленості, внутрішньої потреби в самореалізації, наявності професійних орієнтирів та усвідомлення значущості майбутньої діяльності. Вона включає не лише прагнення до досягнення успіху, але й здатність мобілізувати власні ресурси в умовах напруженості, невизначеності та потреби в прийнятті рішень, що мають довготривалий вплив на професійний розвиток [5].

У працях українських науковців, таких як С. Д. Максименко, О. Г. Романчук, Т. В. Гурлєва, а також міжнародних дослідників — D. Deci та R. Ryan (Self-Determination Theory), J. Eccles, A. Bandura, поняття мотиваційної готовності інтерпретується як система внутрішніх регуляторів поведінки, яка базується на особистісних цінностях, очікуваннях ефективності, смислотворчих орієнтаціях та відчутті компетентності. Вона виступає як ключовий чинник ефективної участі особистості у професійній діяльності, а також як індикатор її психологічної зрілості [32], [23].

Особливої актуальності мотиваційна готовність набуває в контексті підготовки майбутніх психологів, адже саме вона забезпечує не лише включеність у професійну діяльність, а й здатність до емпатії, рефлексії, прийняття професійної ідентичності та тривалої взаємодії в емоційно насичених міжособистісних ситуаціях. Як підкреслює С. Д. Максименко, готовність до професійної діяльності формується як результат активного пізнання себе в контексті обраної професії, і включає мотиваційно-ціннісну, когнітивну та поведінкову складові [1].

Таким чином, мотиваційна готовність у психології трактується як багатовимірне психологічне утворення, що охоплює систему мотивів, установок, цілей, смислів і стратегій поведінки. Її формування є динамічним процесом, що залежить від індивідуально-психологічних особливостей, освітнього середовища, рівня професійної інформованості та особистісної зрілості майбутнього фахівця [6].

Ця готовність виступає не лише передумовою професійного успіху, а й показником ефективної інтеграції особистості в соціально значущу діяльність. Незважаючи на актуальність проблеми, ціннісно-сміслові ставлення до професії психолога, а також усвідомлення її місця у життєвій стратегії особистості досі залишаються недостатньо дослідженими. Професійні цінності, цілі, значущість самореалізації у межах професійної діяльності та їх вплив на мотиваційні установки студентів і практикуючих психологів потребують більш глибокого емпіричного й теоретичного аналізу [19].

Процес формування мотиваційної готовності у майбутніх психологів є одним із ключових чинників ефективності їхньої майбутньої діяльності, оскільки саме він визначає не лише рівень залученості у професійну сферу, а й готовність до виконання складних функцій допомоги, підтримки та супроводу людини в критичних життєвих ситуаціях. У контексті професійної підготовки важливо враховувати специфіку психологічної професії, яка потребує високої особистісної зрілості, емпатійності, рефлексивності,

здатності до міжособистісної взаємодії. У зв'язку з цим постає необхідність цілісного дослідження мотиваційної готовності як комплексу особистісних властивостей, установок, потреб, цінностей і смислових орієнтацій, які детермінують як зміст, так і якість професійної діяльності психолога [4].

Особливої уваги заслуговує питання того, наскільки розвинена мотиваційна сфера впливає на успішність опанування навчальної програми з психології, здатність студента формувати професійну ідентичність, приймати професійні ролі та відповідати на соціальні запити. Від рівня внутрішньої вмотивованості залежить не лише якість професійної діяльності, але й психологічна стійкість, етична відповідальність і здатність до саморозвитку впродовж усього життя.

Мотиваційна готовність як структурна складова психологічної підготовленості фахівця розглядається як важливий показник інтеграції особистісних ресурсів і орієнтації на професійну самореалізацію. Вона відображає узагальнений вплив різних мотиваційних чинників на активне включення особистості у професійну діяльність. У структурі мотиваційної готовності яка наведена в табл. 1.1. можна виокремити кілька ключових компонентів, які забезпечують її функціонування як цілісної системи:

Табл. 1.1.

Структура мотиваційної готовності

Компонент мотиваційної готовності	Характеристика
Мотиваційна спрямованість	Включає сукупність внутрішніх мотивів, що спонукають до професійного вибору й реалізації професійних намірів. До них належать потреба в самореалізації, соціальному визнанні, досягненні результату, автономії та фінансовій стабільності.
Готовність до виконання професійних завдань	Відображає внутрішню налаштованість на ефективне виконання професійних функцій, прагнення до досягнення успіху та готовність до набуття необхідних знань і навичок.

Продовження табл. 1.1.

Відповідальність і професійне зобов'язання	Визначає ставлення до професійних викликів і усвідомлення обов'язків у межах фахової діяльності. Високий рівень відповідальності свідчить про готовність особистості долати труднощі, приймати професійні рішення та нести за них наслідки.
Стійкість професійної мотивації	Означає здатність підтримувати високу мотиваційну активність і внутрішній ресурс протягом тривалого часу, незважаючи на складні умови або зовнішні перешкоди.

Мотиваційна готовність є взаємопов'язаною складовою загальної психологічної готовності особистості до професійної діяльності. Вона не функціонує ізольовано, а активно взаємодіє з іншими ключовими компонентами психологічної структури особистості, зокрема когнітивними, емоційно-вольовими та комунікативними характеристиками. Саме завдяки цій взаємодії формується інтегрована система психологічної підготовленості, що забезпечує ефективність виконання професійних завдань, адаптацію до змін і довготривалу залученість у діяльність [16].

У межах цієї структури мотиваційна складова виконує функцію внутрішнього регулятора, який активізує психічні ресурси, спрямовує поведінку та підтримує цілеспрямовану активність. Її зв'язок із когнітивною сферою проявляється у виборі значущих цілей і способів їх досягнення, з емоційно-вольовою — у здатності підтримувати мотиваційний тонус навіть в умовах труднощів, а з комунікативною — у спрямованості на міжособистісну взаємодію як частину професійної реалізації [5], [13].

Структура мотиваційної готовності до професійної діяльності не зводиться до наявності загальних установок чи мотивів, а функціонує як багаторівнева система внутрішніх регуляторів і соціально опосередкованих чинників, що стимулюють включення у фахову сферу [3].

У цій системі можна виокремити кілька функціональних блоків. Ціннісно-смысловий блок пов'язаний з усвідомленням значущості обраної професії, її відповідністю особистісним переконанням та включеністю у

життєвий смисл діяльності [12]. Емоційно-енергетичний компонент забезпечує емоційну включеність, внутрішню мотивацію та психологічну витривалість у професійних навантаженнях [10].

Орієнтаційно-рефлексивний блок відображає здатність до самоспостереження, аналізу власної діяльності та корекції поведінки, що сприяє ефективній адаптації [14]. Регулятивно-операційний — відповідає за планування, цільовизначення та контроль дій, необхідних для досягнення професійних цілей [17]. Нарешті, соціально-мотиваційний блок охоплює готовність до взаємодії та співпраці, що є базовою умовою ефективної психологічної практики [2].

Узгоджене функціонування структурних блоків мотиваційної готовності забезпечує формування цілісного психічного стану особистості, що виступає основою її професійної реалізації. Такий підхід дозволяє враховувати не лише когнітивні ресурси, а й глибинні смислові орієнтації, емоційні реакції та внутрішні настанови, які визначають ефективність професійного розвитку [3], [10].

В умовах збройного конфлікту в Україні проблема підготовки фахівців, здатних діяти в нестабільному соціально-психологічному середовищі, набуває особливої актуальності [1]. Зміни на ринку праці, посилення гуманітарних викликів, зростання потреб у психологічній допомозі — все це зумовлює нові вимоги до майбутніх психологів. Вони мають володіти не лише знаннями, а й психологічною стійкістю, адаптивністю та мотиваційною мобільністю [2].

У цьому контексті мотиваційна готовність набуває статусу критичного чинника, що забезпечує не лише професійне входження в діяльність, а й здатність до тривалої самореалізації та участі у відновленні країни. Її формування передбачає розвиток ціннісних орієнтацій, професійної ідентичності та етичної свідомості, що вимагає цілеспрямованої підтримки з боку системи вищої освіти [6], [12].

У психологічній науці проблема формування готовності особистості до професійної діяльності була предметом дослідження таких учених, як Р. Вайт, Д. Берліне, О. М. Леонтьєв, К. Роджерс, С. Л. Рубінштейн та інших [21], [23], [26]. Загалом термін «готовність» визначається як стан активного функціонування психічних і фізіологічних систем організму, що забезпечує здатність особистості ефективно реалізовувати діяльність відповідно до поставлених цілей. Психологічна готовність сприяє не лише розширенню обсягу знань, удосконаленню професійних умінь і навичок, але й забезпечує високий рівень продуктивності, професійну мобільність та стійкість у динамічних умовах соціального розвитку. Визначальним чинником становлення професійної готовності виступає сформованість мотиваційної готовності до майбутньої професійної діяльності [5].

У психолого-педагогічних дослідженнях проблема мотиваційної готовності розглядається в контексті підготовки фахівців різних галузей професійної діяльності. Різні аспекти цього питання висвітлювали такі вчені, як А. І. Яблонський, О. В. Єфімова, О. М. Коптяєва, Л. С. Гринюк та Х. М. Дмитерко-Карабин [2], [6], [12]. Вони акцентували увагу на специфіці формування мотиваційної готовності у представників різних спеціальностей, напрямки їхніх досліджень вказані у табл. 1.2.

Табл.1.2.

Підходи до розуміння мотиваційної готовності у професійному становленні

Автор	Напрямок дослідження	Ключові ідеї щодо мотиваційної готовності
А.І. Яблонський	Підготовка майбутніх учителів	Мотиваційна готовність як інтеграція усвідомлення значущості професії, розвитку професійних якостей і формування уявлень про майбутню професійну поведінку.
О.В. Єфімова	Мотиваційна готовність студентів коледжу	Готовність як система мотивів, що забезпечують позитивне ставлення до спеціальності та успішне професійне становлення; виділення чотирьох груп мотивів: прагматичних, професійно-пізнавальних, престижних і запобігання невдачам.

Продовження табл.1.2.

О.М. Коптяєва	Мотиваційна готовність педагогів до інноваційної діяльності	Розглядає готовність як сукупність внутрішніх мотивів, спрямованих на підтримку та успішну реалізацію інноваційної професійної діяльності.
Л.С. Гринюк	Мотиваційна готовність студентів-сурдопедагогів до професійної діяльності	Підкреслює залежність між розвитком мотиваційної сфери і результативністю професійної підготовки; важливість мотивів досягнення успіху та уникнення невдачі.
Х.М. Дмитерко-Карабин	Мотиваційна готовність майбутніх психологів	Акцентує увагу на значущості внутрішньої мотивації та професійних орієнтацій для ефективного становлення у сфері психологічної практики.

Одним із важливих напрямів дослідження мотиваційної сфери є вивчення мотивації досягнення та формування ціннісних орієнтацій у процесі розвитку. Значний внесок у цю галузь зробив Л. Берковіц, який критично переосмислив уявлення про мотивацію досягнення, зокрема концепцію Д. МакКлелланда, підкреслюючи значення особистісних рис та соціального контексту в її становленні [12].

Особливу роль у формуванні мотивації досягнення відіграє атмосфера підтримки з боку значущих дорослих — батьків, учителів, наставників. Емпіричні дослідження підтверджують, що очікування високих результатів, постановка реалістичних цілей і позитивне підкріплення з боку педагога сприяють розвитку самостійності та відповідальності у підлітків [3; 8]. У підлітковому віці фігура вчителя може стати ключовим чинником у формуванні мотивації до професійного самовизначення.

Серед сучасних підходів провідною є теорія самовизначення (Self-Determination Theory, SDT), запропонована Д. Десі та Р. Райаном. Вона поєднує класичні уявлення К. Халла, який трактував мотивацію як реакцію на дефіцит ресурсів, і Г. Мюррея, що акцентував на внутрішніх, зокрема соціально значущих, потребах, як-от досягнення, афіліція,

домінування [11], [15], [17]. SDT фокусується на потребах у автономії, компетентності й пов'язаності як ключових детермінантах сталого мотиваційного функціонування.

Теорія самовизначення інтегрує ідеї обох традицій, але пропонує принципово нове бачення функції базових потреб. На відміну від класичного розуміння потреб як механізмів для уникнення дефіциту, у SDT базові психологічні потреби визначаються у межах певної концепції, як вроджені й універсальні властивості особистості, задоволення яких є необхідною умовою для психологічного зростання, інтеграції, благополуччя та оптимального функціонування.

Згідно з теорією самовизначення, базовими потребами людини є:

- *Потреба в автономії* (прагнення діяти самостійно і відповідно до власних цінностей),
- *Потреба в компетентності* (відчуття ефективності у взаємодії з навколишнім середовищем),
- *Потреба у спорідненості* (формування теплих, підтримуючих міжособистісних зв'язків).

У сучасному розширеному трактуванні також розглядається потреба у новизні, яка пов'язана з прагненням переживати нові, нестандартні досвіди і розширювати межі власного розвитку.

Особливістю базових потреб у SDT є те, що вони:

- *Організміві* – тобто є вродженими і властивими всім людям незалежно від культури чи середовища;
- *Універсальні* – присутні у всіх соціокультурних контекстах, хоча шляхи їх задоволення можуть різнитися;
- *Необхідні для процвітання* – без їхнього задоволення особистість не може досягти психічного благополуччя та повноцінного розвитку.

Таким чином, у межах теорії самовизначення базові потреби розглядаються не як реакція на брак або захист від загроз (як у традиційних

теоріях дефіциту), а як ключові умови для становлення і зростання особистості, що забезпечують самореалізацію, внутрішню цілісність і високу якість життя.

У сучасному розвитку теорії самовизначення значну увагу приділено розширенню традиційної концепції базових потреб через інтеграцію потреби у новизні. Останні дослідження акцентують, що прагнення до нових вражень і досвіду є не лише характеристикою активної поведінки, а й фундаментальною умовою підтримання психічного здоров'я, когнітивного розвитку та емоційного благополуччя [7], [14], [22]. Новизна розглядається як самостійна базова психологічна потреба, яка поряд із автономією, компетентністю та спорідненістю сприяє оптимальному функціонуванню особистості [8], [15].

Важливим доповненням стало обґрунтування потреби в новизні через концепт негентропії — прагнення особистості до постійного оновлення та уникнення стагнації системи, що є необхідним для розвитку самосвідомості та підтримання внутрішньої інтеграції [9], [16]. Задоволення потреби у новизні виступає критичним чинником адаптивної поведінки у різних сферах життя — освіті, професійній діяльності, міжособистісних стосунках, дозвіллі та фізичній активності [12], [23].

Недостатнє задоволення цієї потреби пов'язується з підвищеним ризиком розвитку нудьги, зниженням самооцінки, негативними емоційними станами та зниженням якості життя [14], [17]. Новий досвід стимулює внутрішню мотивацію, сприяє кращій соціальній інтеграції та підтримує прагнення особистості до постійного зростання і самореалізації протягом усього життєвого шляху [13], [24].

У науковій літературі представлені також альтернативні підходи до аналізу феномену новизни та внутрішньої мотивації, які в окремих аспектах співзвучні з її трактуванням у теорії самовизначення, проте базуються на

різних теоретичних засадах і акцентують увагу на інших аспектах мотиваційних процесів [10], [18], [25].

Аналіз літератури свідчить, що окрім концепції базових потреб у теорії самовизначення, існують й інші наукові підходи до пояснення ролі новизни у виникненні та підтримці внутрішньої мотивації. Ці підходи, хоч і мають власні специфічні акценти, поділяють спільну ідею про те, що прагнення до новизни, інтересу й дослідницької поведінки є важливими рушіями особистісного розвитку та психічного благополуччя [6], [19], [20]. Основні ідеї дослідників щодо механізмів впливу новизни та допитливості на внутрішню мотивацію узагальнені у таблиці 1.3.

Табл.1.3.

**Основні теоретичні моделі впливу новизни на внутрішню
мотивацію**

Дослідник	Основна ідея	Механізм впливу на мотивацію
Пол Сільвія (2005, 2006, 2008)	Внутрішня мотивація виникає за одночасної оцінки події як нової та зрозумілої	Новизна викликає інтерес, зрозумілість забезпечує почуття компетентності; обидва компоненти стимулюють внутрішню мотивацію
Тодд Кашдан (2004)	Допитливість є природним виявом організованих потреб і пов'язана із саморозвитком	Активне прагнення до нових знань та досвіду підтримує особистісне зростання і внутрішню мотивацію
Даніел Берлін (1954, 1960, 1971)	Існують різні типи цікавості (перцептивна, епістемічна; специфічна, різноманітна)	Прагнення до змін і новизни стимулює когнітивну активність, підтримуючи мотивацію до пізнання

Таким чином, незалежно від теоретичного підходу, новизна та цікавість визнаються важливими чинниками, що активно підтримують залучення особистості до діяльності, сприяють розвитку компетентності, адаптивності та внутрішньої самореалізації.

У процесі розвитку теорії самодетермінації Е. Дечі акцентував увагу на ролі цікавості як важливого компонента внутрішньо мотивованої поведінки. Згідно з його підходом, цікавість включається до «ширшої сфери всіх внутрішньо мотивованих форм активності», поряд із прагненням до автономії

та компетентності [7], [8]. Вона розглядається як природний мотиваційний стан, що спонукає людину до дослідження нового без зовнішнього примусу чи винагороди.

З цієї точки зору, Дечі вважав, що компетентність і допитливість тісно пов'язані: прагнення вдосконалити свої навички або випробувати власні можливості породжує інтерес до нової діяльності. При цьому цікавість описувалася як легкий і нестабільний мотиваційний стан, який може бути легко пригнічений сильнішими фізіологічними потребами, такими як голод або спрага [9], [13].

Проте ця позиція була піддана аргументованій критиці з боку Дж. Левенштейна, він висловив сумніви щодо зведення допитливості до простого прояву компетентності і запропонував два основних зауваження:

- *Розмежування компетентності та допитливості.* Левенштейн підкреслював, що прагнення до компетентності і прояви допитливості є різними за своєю природою мотиваційними процесами. Наприклад, намагання опанувати нову складну навичку зазвичай викликане бажанням досягти компетентності, тоді як бажання дослідити незнайоме середовище під час подорожі є типовим проявом допитливості, який не обов'язково передбачає прагнення до підвищення професійних або особистісних навичок [19].

- *Інтенсивність допитливості як окрема сила.* Дослідник зазначав, що цікавість може проявлятися з такою силою, що здатна тимчасово пригнічувати навіть базові фізіологічні потреби. У багатьох випадках інтерес до нової інформації або досвіду настільки захоплює людину, що базові потреби, такі як голод або спрага, тимчасово втрачають свою актуальність.

Термін «пошук відчуттів» (*sensation seeking*) був запропонований і теоретично обґрунтований американським психологом Марвіном Цукерманом у 1970-х роках. У класичному визначенні Цукермана (1979, 1984) пошук відчуттів описується як потреба у різноманітних, нових, складних та інтенсивних відчуттях і досвіді, а також як готовність йти на фізичний і

соціальний ризик заради досягнення таких переживань. Це поняття розглядається як стійка особистісна риса, що відіграє важливу роль у мотиваційній системі людини [23], [24].

З метою кількісного вимірювання цієї риси Цукерман розробив Шкалу пошуку відчуттів (*Sensation Seeking Scale, SSS*). Перші версії шкали датуються 1964 роком, однак найбільше визнання отримала п'ята версія (*SSS-V, 1979*), яка включала чотири підшкали:

- Прагнення пригод і гострих відчуттів (*Thrill and Adventure Seeking*),
- Пошук досвідів (*Experience Seeking*),
- Дезінгібіція (*Disinhibition*),
- Чутливість до нудьги (*Boredom Susceptibility*).

У 1984 році шкалу було доопрацьовано (версія *SSS-VI*), що дозволило розділити вже наявний досвід і бажання щодо майбутнього досвіду, надаючи змогу точніше досліджувати індивідуальні особливості потреби у стимуляції [24], [25].

Концепція пошуку відчуттів набула подальшого розвитку у працях А. Арнетта, який інтерпретував її як прагнення до новизни й інтенсивної стимуляції, акцентуючи не на ризику, а на ролі соціалізації. Він наголошував, що це явище є універсальним і не обов'язково супроводжується ризикованою поведінкою [24]. У сучасних підходах пошук відчуттів дедалі частіше трактують не лише як поведінкову стратегію, а як глибинну психологічну потребу, тісно пов'язану з внутрішньою мотивацією та прагненням до особистісного розвитку [23], [25].

Дослідження демонструють зв'язок пошуку відчуттів із такими проявами, як інтерес, допитливість і потреба у новизні. Особи з високим рівнем цієї риси схильні до вибору складних, нестандартних завдань, що корелює з внутрішньо мотивованою активністю у межах теорії самовизначення [20], [22].

Додаткове розуміння функції новизни пропонує гедонічна модель запобігання адаптації (Hedonic Adaptation Prevention Model), згідно з якою різноманітність досвіду підтримує стійкий позитивний афект і благополуччя [26]. Важливий внесок у цю сферу зробили Сільвестр і колеги, які описали сприйману різноманітність як інтеграцію нових і оновлених вражень, що сприяють інтересу, навчанню та особистісному зростанню [27].

Хоча сприймана різноманітність не вважається окремою базовою потребою, емпіричні дані свідчать про її незалежний внесок у рівень суб'єктивного благополуччя. Було виявлено, що вона доповнює класичні потреби — у компетентності, автономії та спорідненості — розширюючи уявлення про чинники психологічного функціонування [27].

Отже, мотиваційна сфера особистості формується на стику новизни, допитливості та внутрішньої потреби до зростання. Ці явища не лише задають напрям діяльності, але й суттєво впливають на психологічне здоров'я, ресурсність і життєву енергію.

1.2. Специфіка професійної діяльності психолога у контексті професійного становлення

Професійна діяльність психолога є багатогранною та охоплює широкий спектр напрямів, серед яких виділяють дослідницьку роботу, психодіагностику, психокорекцію, психологічний супровід, психопрофілактику та консультування [4], [6]. Ключовим аспектом цієї діяльності є безпосередня взаємодія з людьми, що вимагає здатності до встановлення довірливих стосунків, володіння розвиненими комунікативними навичками та високого рівня емоційної чутливості [9].

Особливої уваги заслуговує етична складова професійної діяльності психолога, яка базується на принципах поваги до гідності особистості, дотримання прав клієнта, відповідальності, чесності та щирості [2], [5]. Етичні

норми не лише регламентують професійну поведінку психолога, а й визначають рівень довіри у взаємодії з клієнтами [7].

Психологічна практика характеризується складністю адаптації до широкого спектра психоемоційних станів клієнтів, що вимагає від фахівця високого рівня психологічної зрілості, стійкості та професійної готовності до роботи в умовах емоційного навантаження [8].

Професійне становлення психолога розглядається як складний і тривалий процес інтеграції особистісних та професійних якостей, що розгортається у контексті навчання у вищому навчальному закладі та подальшої практичної діяльності [1], [10]. Цей процес є складовою загального життєвого шляху особистості, відображаючи динаміку її розвитку та самореалізації [3].

Особливий акцент у професійному розвитку майбутнього психолога робиться на готовності до професійної діяльності, що передбачає формування фахових компетентностей, здатності ефективно працювати з психологічними труднощами, розвитку навичок саморегуляції, а також адаптацію до високих вимог професійної сфери [11], [12]. Комплексна підготовка майбутніх фахівців передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, але й опанування практичних навичок, формування етичних переконань та ціннісних орієнтацій, необхідних для успішної і гуманістичної психологічної практики [13].

Мотивація до психологічної діяльності є складним багатовимірним явищем, що визначає спрямованість особистості та інтенсивність її професійної активності [2], [9]. Серед ключових мотивів виділяють:

Мотивація до психологічної діяльності є складним багатовимірним утворенням, що охоплює як внутрішні потреби, так і зовнішні професійні орієнтири. По-перше, важливою складовою виступає інтелектуальна цікавість — прагнення глибше зрозуміти психіку, поведінку та внутрішні механізми особистості, що стимулює пізнавальну активність і підтримує фахову

залученість [6]. По-друге, емпатія та бажання допомагати іншим засвідчують високий рівень соціальної чутливості, орієнтацію на підтримку емоційного благополуччя клієнтів і формують основу гуманістичного підходу в роботі [1], [7]. Третій мотив пов'язаний із самопізнанням та потребою у внутрішньому розвитку — вивчення психології часто слугує засобом особистісної трансформації через рефлексію, усвідомлення емоцій та формування зрілих способів взаємодії [3].

Окремо варто відзначити прагнення до суспільно значущої діяльності, де професія психолога сприймається як соціальна місія, що сприяє вирішенню проблем психічного здоров'я, налагодженню стосунків і покращенню загального добробуту [5], [10]. До групи важливих мотивів також належать наукова зацікавленість і дослідницький інтерес — бажання досліджувати нові аспекти поведінки, перевіряти гіпотези й розробляти практичні інструменти стимулює глибокий професійний саморозвиток. Нарешті, значення має прагматична орієнтація на професійні перспективи: широкі можливості працевлаштування — від клінічної практики до HR-сфери — роблять цю професію привабливою для самореалізації у різних соціальних контекстах.

Таким чином, мотиваційна сфера майбутнього психолога є результатом поєднання особистісних чинників, ціннісних установок і соціальних очікувань, формуючи підґрунтя для професійного зростання та сталого розвитку в обраній галузі.

В умовах збройного конфлікту в Україні проблема мотивації до професійної діяльності психолога набуває особливої актуальності. Зростання потреби у психологічній підтримці населення висуває нові вимоги до фахівців, а отже, змінює й структуру їхніх мотиваційних установок. Варто враховувати, що мотиваційна сфера є індивідуальною і формується під впливом унікальної комбінації внутрішніх чинників, життєвого досвіду та соціокультурного контексту.

Одним із ключових рушіїв вибору професії психолога залишається інтелектуальна цікавість. Вона є тією складовою мотиваційної системи, яка стимулює постійне прагнення до розширення знань про людину, її психічні процеси та механізми поведінки, особливо у кризових та надзвичайних умовах.

Основні аспекти інтелектуальної цікавості як мотиву професійного становлення майбутніх психологів можна окреслити наступним чином:

- *Дослідження нового.* В умовах воєнного стану та соціальних змін психологи відчують потребу у вивченні нових концепцій і підходів, які дозволяють краще розуміти наслідки травматичних подій, адаптаційні процеси та механізми психологічного відновлення.
- *Вирішення складних завдань.* Інтелектуально вмотивовані особистості знаходять стимул у подоланні складних задач, які ставить перед ними психологічна практика: робота з травмою, кризове консультування, підтримка осіб, які зазнали втрат чи перебувають у стані гострого стресу.
- *Прагнення до саморозвитку.* Психологи, орієнтовані на інтелектуальне зростання, активно шукають можливості для підвищення власної компетентності, освоєння новітніх методик психодіагностики, психокорекції, реабілітаційної підтримки осіб, що постраждали внаслідок військових дій.
- *Пошук глибокого розуміння.* Особи з розвиненою інтелектуальною цікавістю прагнуть не лише поверхневого знання симптомів чи реакцій, а глибинного осягнення закономірностей психічної адаптації, механізмів психологічної стійкості та процесів відновлення в умовах дестабілізуючих факторів.
- *Сприйняття викликів.* Для інтелектуально мотивованих психологів виклики часу — це не лише випробування, але й можливість проявити професіоналізм, зростати, удосконалювати власні навички у контексті реальних гуманітарних криз.

- *Бажання досягати нових висот.* Прагнення розвиватися у науковому, практичному чи освітньому напрямках стає особливо вагомим у ситуаціях, коли психологічна допомога набуває статусу соціально важливої місії. Мотивовані психологи активно долучаються до наукових досліджень, розробляють нові практики кризового втручання, працюють у волонтерських проєктах та системах психосоціальної підтримки.

Інтелектуальна цікавість виконує роль не лише стимулу до професійного саморозвитку психолога, а й стає важливим чинником поглибленого розуміння складних феноменів людської поведінки. Саме завдяки постійному прагненню до відкриття нового та осмислення багатогранності психічних процесів формується готовність психолога ефективно працювати у швидкозмінних та кризових умовах сучасного суспільства.

Дані дослідження проєкту "Ти як?" (2023) свідчать про суттєвий рівень професійного вигорання та психоемоційного виснаження серед викладачів закладів вищої освіти України. Відсоткове зображення даних зображено на рис. 1.1.

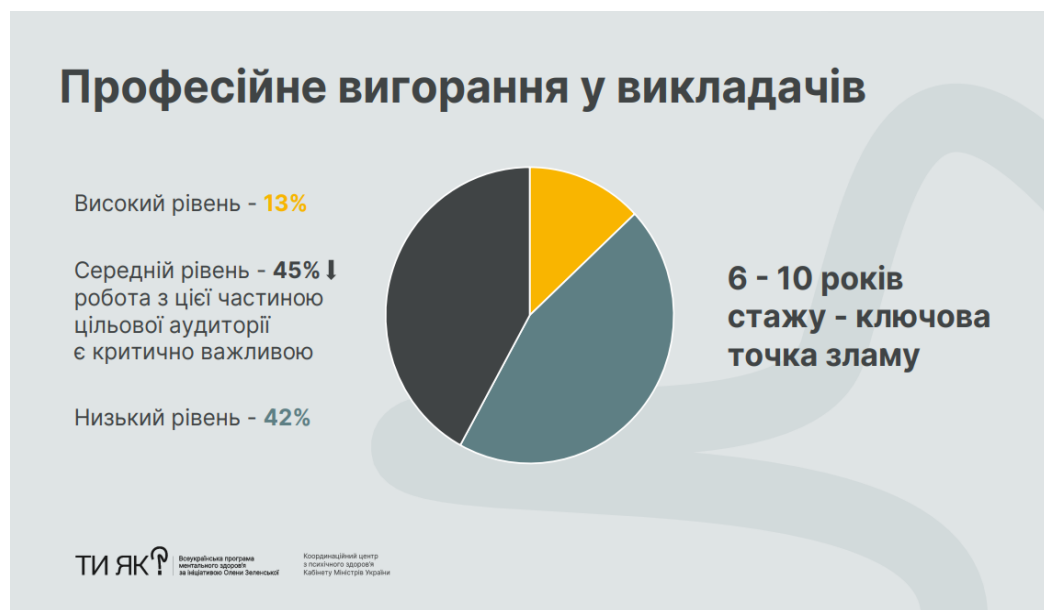

Рис.1.1. Професійне вигорання у викладачів

Зокрема, 13% науково-педагогічних працівників мають високий рівень вигорання, а ще 45% демонструють середній рівень втоми та зниження мотивації. Найбільш вразливими виявилися викладачі-психологи, серед яких 46,2% повідомляють про втому, а 20% — про розчарування у професійній діяльності [13].

Наявність емоційної втоми, прихованого або відкритого вигорання серед викладачів створює ризик порушення якості освітнього процесу, зокрема через зниження рівня залучення, емоційної підтримки та мотиваційної взаємодії зі студентами. Психоемоційний стан викладачів є критичним чинником, що впливає на загальну атмосферу навчання, рівень мотивації студентів, їх відчуття підтримки, а також формування у них позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Згідно з результатами опитування в межах проекту "Ти як?" (2023), психоемоційний стан здобувачів освіти в Україні залишається вкрай напруженим на тлі триваючих військових дій. Дані дослідження показали, що близько 43% студентів мають підвищений рівень стресу, а понад 25% демонструють ознаки високої тривожності [13]. Відображення відсоткових даних представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Рівень стресу та тривожності у здобувачів

Факторами, які найчастіше провокують стрес серед студентської молоді, були визначені:

- невизначеність майбутнього;
- складності адаптації до змін у форматі навчання;
- проблеми в організації самостійної роботи;
- брак соціальної підтримки з боку однолітків і викладачів;
- тривожний інформаційний фон, пов'язаний із війною.

Підвищений рівень стресу й тривожності у здобувачів освіти має безпосередній вплив на їхню мотиваційну сферу. В умовах високого психоемоційного напруження студенти частіше демонструють:

- зниження інтересу до навчальної діяльності;
- ослаблення внутрішньої мотивації до саморозвитку;
- труднощі з постановкою професійних цілей;
- емоційне виснаження та фрустрацію.

Особливо небезпечним є те, що високий рівень стресу й тривожності може перешкоджати формуванню позитивної професійної ідентичності студентів-психологів, знижуючи їхню впевненість у власних силах і в ефективності обраного професійного шляху.

У контексті підготовки студентів-психологів цей аспект набуває особливого значення. Формування мотиваційної готовності студентів до майбутньої професійної діяльності значною мірою залежить від якості освітнього середовища, яке створюють викладачі. Якщо викладачі перебувають у стані емоційного виснаження, їх здатність ефективно моделювати позитивні професійні орієнтації, підтримувати розвиток інтелектуальної цікавості, професійної ідентичності та саморозвитку студентів суттєво знижується.

Поряд із інтелектуальною цікавістю, важливу роль у формуванні мотивації до обрання професії психолога відіграють емпатія та прагнення допомагати іншим. Ці особистісні якості є фундаментальними

характеристиками професійної спрямованості майбутніх фахівців у сфері психології, оскільки вони базуються на глибокому розумінні емоційних станів, потреб та переживань інших людей [1], [6].

Емпатія і бажання допомагати виявляються через кілька ключових аспектів:

- *Емоційна чутливість і співпереживання.* Особи, які обирають психологічну діяльність, зазвичай володіють високим рівнем співпереживання — здатністю відчувати емоції інших та враховувати їхні потреби. Це дає змогу психологам встановлювати глибокий контакт із клієнтами, будуючи довірливі стосунки, необхідні для ефективної допомоги [5], [11].
- *Бажання розуміти глибинні переживання.* Емпатичні психологи прагнуть не лише емоційно відгукуватися на стани інших, а й глибоко усвідомлювати природу внутрішніх проблем і механізми їх виникнення. Вони активно шукають способи вирішення труднощів, орієнтуючись на комплексне розуміння ситуації [2], [7].
- *Мотивація до створення підтримуючого середовища.* Прагнення допомагати проявляється у бажанні створити безпечне і підтримуюче середовище для тих, хто звертається за психологічною допомогою. Це стимулює розвиток навичок ефективної психологічної підтримки, емпатійного слухання та емоційної стійкості [8], [12].
- *Етична відповідальність у професійній діяльності.* Високий рівень емпатії тісно пов'язаний із дотриманням етичних норм у психологічній практиці. Мотивовані допомагати фахівці приділяють особливу увагу питанням конфіденційності, поваги до гідності клієнта, дотриманню принципів чесності та професійної відповідальності [3], [10].
- *Здатність до співпраці.* Емпатійно орієнтовані психологи усвідомлюють важливість командної роботи у сфері психічного здоров'я. Вони готові співпрацювати з іншими фахівцями — лікарями, соціальними

працівниками, педагогами — для досягнення найкращих результатів у допомозі клієнтам [4], [9].

- *Прагнення сприяти позитивним змінам.* Психологи, мотивовані бажанням допомагати, орієнтовані на досягнення реальних позитивних змін у житті своїх клієнтів. Вони активно підтримують процеси саморозвитку, психологічного відновлення та особистісного зростання [6], [13].

Таким чином, емпатія та прагнення допомагати іншим відіграють ключову роль у мотиваційній структурі майбутнього психолога, визначаючи не лише вибір професійного шляху, а й стиль взаємодії з клієнтами, етичну чутливість і глибину професійної залученості. Саме ці особистісні якості формують підґрунтя для гуманістичної, ефективної та стійкої психологічної практики, що відповідає викликам сучасного суспільства.

1.3. Структурні компоненти та чинники формування мотиваційної готовності студентів-психологів

Коли йдеться про становлення майбутнього психолога, мотиваційна готовність до професійної діяльності виступає однією з базових передумов його успішного розвитку. Варто звернути увагу на те, що ця готовність не виникає стихійно чи одномоментно: вона формується поступово, спираючись на певні структурні елементи та під дією комплексу чинників, як внутрішніх, так і зовнішніх.

З одного боку, можна припустити, що мотиваційна готовність охоплює сукупність когнітивних, емоційних і вольових компонентів, які разом забезпечують цілісність професійного самовизначення. Когнітивний компонент включає знання про специфіку психологічної професії, її соціальну значущість та уявлення про професійні вимоги. Емоційна складова виявляється у позитивному ставленні до обраного фаху, емоційній включеності в освітній процес і емпатійному ставленні до майбутніх клієнтів.

Вольовий компонент відображає готовність до подолання труднощів, здатність зберігати внутрішню мотивацію в умовах напруження або нестабільності, а також наполегливість у досягненні професійних цілей.

З іншого боку, на розвиток мотиваційної готовності істотно впливають різноманітні обставини — освітнє середовище, особистісні характеристики здобувача освіти, соціально-психологічні умови навчання, а також сучасні виклики, що супроводжують процес професійної підготовки у воєнний час. У контексті збройного конфлікту в Україні значна частина студентів стикається з перешкодами у формуванні стійкої навчальної мотивації: обмеження доступу до очного навчання, зростання рівня стресу, психологічна втома та фінансова нестабільність.

На додаток, результати дослідження Ковальова свідчать про те, що мотиваційна сфера особистості студентів у процесі навчання є відносно автономною від конкретного змісту майбутньої професійної діяльності. Автор підкреслює, що професійна підготовка має специфічні цілі та структуру, які не завжди збігаються з реальними вимогами практики [3]. У зв'язку з цим виникає закономірність: чим більше мотиваційна сфера студента адаптована саме до змісту навчання, а не до майбутньої професії, тим більше труднощів він може відчувати при входженні в реальну професійну діяльність. І навпаки — якщо мотивація сформована відповідно до практичних вимог професії, адаптація в навчальному процесі може бути складнішою, але вона підготує до ефективної реалізації фахових обов'язків [3].

Можна стверджувати, що мотиваційна готовність студентів-психологів у певному сенсі є відображенням їхньої здатності до саморефлексії, внутрішньої включеності в обрану професію, а також результатом взаємодії з соціальними очікуваннями та професійними цінностями, поширеними в академічному середовищі [5], [8].

Ураховуючи багатовимірність мотиваційної готовності, доцільно узагальнити основні групи чинників, які впливають на її формування у

студентів-психологів. Звісно, кожен із цих чинників має власну специфіку дії, проте їхній комплексний взаємовплив забезпечує динаміку професійного становлення майбутнього фахівця [4], [9].

Зведену характеристику основних груп чинників подано у таблиці 1.4.

Табл. 1.4.

**Основні групи чинників які впливають на її формування у
студентів-психологів**

Група чинників	Приклади основного впливу
Гігієнічні чинники	Умови навчання і праці, рівень матеріального забезпечення, соціальний клімат у студентському колективі, психологічний комфорт.
Психологічні чинники	Внутрішні мотиви студента, прагнення до самореалізації, наявність психологічної підтримки, розвиток внутрішньої мотивації.
Освітні чинники	Якість освітніх програм, доступність можливостей для саморозвитку, практика в професійній сфері, впровадження інноваційного навчання.
Соціально-психологічні чинники	Мотиваційно-смилова регуляція поведінки, домінуючі особистісні цінності, ставлення до професії та суспільної ролі психолога.
Особистісні чинники	Усвідомлення власних цілей, розуміння професійної ролі, визначення життєвих пріоритетів, готовність до професійної відповідальності.

Як видно з таблиці, мотиваційна готовність до професійної діяльності студентів-психологів не є результатом дії одного ізольованого чинника. Її формування — це складний процес, у якому важливу роль відіграють як зовнішні умови освітнього середовища, так і внутрішні психологічні характеристики особистості. В різних умовах переважаючими можуть бути різні групи чинників, що свідчить про необхідність комплексного підходу до розробки програм підтримки та розвитку професійної мотивації майбутніх фахівців.

Внутрішній психологічний інтерес є одним із ключових чинників мотиваційної готовності студентів-психологів. Він виявляється у стійкому прагненні до вивчення глибинних механізмів психіки людини, осмислення складних аспектів поведінки та формування цілісного бачення особистості [2], [7]. В умовах війни в Україні, коли очне навчання ускладнене, а економічна ситуація нестабільна, саме внутрішня мотивація часто стає основною рушійною силою професійного становлення [9].

Попри обмеження в доступі до ресурсів, майбутні психологи прагнуть опанувати не лише теоретичну базу, а й отримати практичні навички в різних галузях — від клінічної до когнітивної психології. При цьому важливу роль відіграє орієнтація на допомогу іншим, що посилює усвідомлення суспільної значущості професії [1], [8].

Прагнення до самовдосконалення підтримує професійну залученість навіть за умов скорочення практики та дистанційного навчання. Утверджується установка не тільки на особистий розвиток, а й на здатність впливати на соціальне благополуччя в умовах кризи [5], [10].

Отже, внутрішній інтерес, підсилений соціальним контекстом та екзистенційними викликами сьогодення, формує основу мотиваційної готовності студентів до психологічної професії.

У психології проблематика формування професійної мотивації особистості досліджувалась у різних аспектах. Важливий внесок у розуміння цих процесів зробили такі вчені, як О. М. Леонтьєв, А. В. Петровський, С. Л. Рубінштейн, які розглядали мотивацію як багаторівневу динамічну систему, що визначає активність особистості [1], [2], [3]. Поряд із цим, у сучасних підходах слід згадати Р. Вайта, який наголошував на ролі прагнення до компетентності як основи внутрішньої мотивації, та К. Роджерса, який акцентував увагу на важливості внутрішнього самоприйняття і саморозвитку як умов професійного становлення [4], [5].

Проаналізувавши різні дослідження, можна сказати, що мотиваційна готовність до майбутньої професійної діяльності набуває вирішального значення для успішного входження молодшої людини у сучасний професійний простір. Це складне індивідуально-психологічне утворення, яке поєднує в собі декілька важливих компонентів. Зокрема, йдеться про усвідомлення особистісної значущості обраної професії, прагнення розвивати професійно важливі якості та ціннісні орієнтації, а також формування чіткого образу власної професійної ролі та моделей поведінки у професійному середовищі [6], [7].

Мотивація, як провідна динамічна сила, що визначає поведінку людини, пронизує всі рівні її особистісної структури — від загальної спрямованості до емоційних реакцій, характерологічних рис і рівня розвитку здібностей. У межах інтегральної психологічної готовності до професійної діяльності саме мотиваційна складова виконує системоутворюючу функцію, зумовлюючи цілісність і послідовність професійного самовизначення.

У процесі формування мотиваційної готовності майбутніх психологів важливо враховувати не лише особистісні чинники, а й зміст та якість освітнього середовища. Професійна підготовка має відповідати актуальним соціальним викликам, зокрема умовам воєнного стану, що вимагає адаптації освітніх програм до реалій практики [3], [5], [9].

У цьому контексті освітня експертиза виступає механізмом об'єктивної оцінки змісту, методів і результатів підготовки фахівців. Вона дає змогу виявити рівень відповідності освітніх програм реальним потребам суспільства, особливо в гуманітарних галузях, де значущість психологічної зрілості є вирішальною [1], [4].

Під освітньою експертизою розуміють аналітичну діяльність, орієнтовану на наукову обґрунтованість і практичну доцільність. Вона охоплює оцінювання програм, методик, результатів навчання та психолого-педагогічних умов [7], [11].

Основні функції експертизи включають:

- діагностичну — виявлення сильних і слабких сторін;
- прогностичну — оцінювання потенціалу та ризиків;
- коригувальну — надання рекомендацій щодо вдосконалення;
- нормативно-регулятивну — дотримання освітніх стандартів;
- гуманістично-орієнтовану — увага до психологічного

благополуччя учасників освітнього процесу [2], [6].

Форми проведення експертизи можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. Особливе значення мають психолого-педагогічна та гуманітарно-психологічна експертизи, які зосереджуються на впливі освіти на особистість і ментальне здоров'я [10], [12].

Її реалізація ґрунтується на принципах системності, доказовості, адаптивності до умов (зокрема, воєнного часу) та міждисциплінарності [8], [14].

Особливої актуальності освітня експертиза набуває у воєнний період, коли необхідність швидкого реагування, адаптації навчального процесу, підтримки мотивації та психоемоційного стану студентів вимагає комплексного бачення. У такому контексті гуманітарно-психологічна експертиза наближається до потреб студентів не лише як майбутніх фахівців, а й як людей, що перебувають у стані підвищеної тривожності, втоми або втрати. Відповідно, експертні підходи мають враховувати не лише стандартну ефективність освітнього процесу, а й його стабілізаційний, підтримувальний, адаптивний потенціал.

Системний підхід в освітній експертизі розглядається як методологічна основа, що дозволяє комплексно аналізувати освітній процес у його внутрішній цілісності та зовнішніх соціокультурних зв'язках. Освіта трактується як динамічна система, де взаємодіють навчальні практики, ресурси і ціннісні орієнтири суспільства [1], [3].

Особливого значення набуває концепція педагогічних інноваційних систем, зокрема в працях В. Докучаєва, де підкреслюється їхня відкритість, гнучкість, здатність до трансформації. Ці системи інтегрують організованість, варіативність і мобільність, що робить їх адаптивними до викликів часу [6].

Системний підхід в освітній експертизі конкретизує діалектичні принципи, серед яких провідним є узгодженість знань і практик. У поєднанні з принципом вирівняного аналізу, який передбачає вивчення взаємопов'язаних підсистем освіти (наприклад, когнітивних процесів чи психоемоційних станів), це дає змогу визначити структуру і складність взаємодій, особливо в інноваційних освітніх моделях [4], [9].

Принцип міждисциплінарності є критичним для сучасного аналізу освіти. Він відображає потребу синтезу знань із психології, педагогіки, соціології та менеджменту задля формування цілісного бачення розвитку освіти в умовах соціальних змін [5], [12].

У психологічному вимірі теми мотивації до професії заслуговують уваги моделі, запропоновані В. Ярошенком (ієрархія рівнів мотивації) та В. Синельниковим (структура мотивів вибору професії). Їхні підходи дозволяють краще зрозуміти особистісні джерела професійної активності, зазначені в табл.1.5.

Табл.1.5.

Ієрархія мотивів професійного вибору

Тип мотивації / підстава	Змістова характеристика
Мотив обов'язку	Відчуття моральної відповідальності за вибір корисної для суспільства професії.
Суспільна інформованість	Орієнтація на загальноприйняті уявлення про значущість професії.
Мотив самооцінки	Прагнення утвердити себе в обраній діяльності, реалізуючи особистісні якості.
Руховий інтерес до професії	Активне прагнення до виконання професійних функцій, що викликають інтерес.
Можливість творчої самореалізації	Професія дозволяє розвивати інтелектуальні або наукові здібності, постійно вдосконалюватися.

Продовження табл.1.5.

Реалізація сформованих потреб	Професійна діяльність відповідає наявним потребам у самовираженні, дії, подоланні труднощів.
Мотиви престижу	Очікування соціального схвалення, кар'єрного зростання та професійного визнання.
Інструментальні мотиви	Намір отримати спеціальну освіту, певний статус або доступ до професійної спільноти.

Як видно з таблиці, мотиви професійного вибору не є однорідними за своїм змістом і походженням. Вони охоплюють як морально-етичні установки, пов'язані з почуттям обов'язку та суспільної значущості, так і внутрішні особистісні прагнення — до самореалізації, творчості, самоствердження. Частина мотивів має прагматичну природу (наприклад, інструментальні чи престижні), інші ж вкорінені у глибинних цінностях людини. Особливої ваги в сучасних умовах набувають ті мотиви, що відповідають запиту на адаптивність, критичне мислення, соціальну чутливість і здатність до безперервного навчання.

Для студентів спеціальності «Психологія» подібна мотиваційна палітра має особливе значення, адже психологічна діяльність вимагає не лише професійної підготовки, а й внутрішньої готовності до емоційно насиченої та соціально відповідальної роботи. Усвідомлення мотивів свого професійного вибору дозволяє майбутнім фахівцям краще зрозуміти власні орієнтири, критично оцінити професійні очікування й з більшою впевненістю будувати індивідуальну освітню та кар'єрну траєкторію.

Таким чином, глибоке осмислення структури мотиваційної готовності та чинників її формування є важливою складовою не лише теоретичного розуміння професіоналізації, а й практичного супроводу розвитку особистості майбутнього психолога в умовах складної суспільної трансформації.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було здійснено теоретичний аналіз проблеми формування мотиваційної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності. Узагальнення наукових підходів дозволяє розглядати мотиваційну готовність як цілісне багатокomпонентне психологічне утворення, що інтегрує когнітивні, емоційні, вольові й особистісно-ціннісні аспекти. Вона є не лише передумовою ефективного засвоєння знань і формування професійних умінь, а й чинником професійного самовизначення та готовності до практичної реалізації фахової діяльності. Змістовна характеристика професійної діяльності психолога окреслює її як складний, соціально значущий та етично навантажений процес, який потребує високої внутрішньої мотивації, емпатії, відповідальності та особистої залученості.

Мотиваційна сфера майбутнього фахівця формується під впливом різноманітних чинників: гігієнічних, психологічних, освітніх, соціально-психологічних та особистісних. Їхній взаємозв'язок створює унікальний профіль кожного студента, що зумовлює необхідність індивідуалізованого підходу у професійній підготовці. Особливого значення в сучасних умовах набуває вплив зовнішнього соціального середовища — насамперед у контексті воєнного конфлікту в Україні, яка кардинально змінює освітні, економічні та психологічні умови навчання. Збройний конфлікт спричинив нестабільність у системі вищої освіти: багато студентів були вимушені змінити місце проживання, стикнулися з фінансовими труднощами, браком ресурсів, підвищеною тривожністю та емоційним виснаженням. Обмежений доступ до очного навчання та зниження соціальної взаємодії впливають на здатність студентів підтримувати сталість професійних інтересів.

Попри ці виклики, внутрішній інтерес до професії, прагнення до самореалізації та розуміння соціальної місії психолога залишаються стійкими детермінантами професійного розвитку студентів. Теоретичні узагальнення також засвідчують важливу роль професійного середовища — підтримка з боку викладачів, позитивне моделювання та наявність рефлексивного простору суттєво сприяють інтерналізації професійних цінностей. Мотиваційна готовність, таким чином, постає як динамічна система, розвиток якої потребує цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу, доступу до якісних освітніх можливостей, стабільного середовища для професійного зростання та внутрішньої позиції самого здобувача освіти.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ УЧАСНИКІВ ПОДІЙ НА ТЕРИТОРІЇ АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ

2.1. Організація і методи дослідження

Дослідження мотиваційної готовності до професійної діяльності студентів спеціальності «Психологія» здійснювалося у декілька послідовних етапів і спиралося на комплексну методологічну основу, яка поєднує теоретичний аналіз із емпіричним вивченням реальних проявів професійної мотивації в освітньому середовищі.

Об'єктом дослідження виступив процес формування мотиваційної готовності до професійної діяльності у студентів-психологів. **Предметом дослідження** є психологічні чинники та структурні компоненти мотиваційної готовності майбутніх фахівців до виконання професійних обов'язків. **Метою дослідження** стало виявлення психологічних особливостей формування мотиваційної готовності у студентів спеціальності «Психологія» та обґрунтування напрямів її розвитку в процесі професійної підготовки.

Для реалізації мети та розв'язання поставлених завдань було застосовано комплекс методів дослідження. **Теоретичні методи** включали: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення наукової літератури з проблем мотивації, професійної ідентичності, самоактуалізації та освітньої підготовки фахівців у сфері психології.

Емпіричні методи:

1. Методика «Мотивація професійної діяльності» К. Замфіра у модифікації А. Реана — для виявлення провідних мотиваційних орієнтацій студентів;

2. Методика діагностики мотивації досягнення успіху і уникнення невдач Т. Елерса — з метою оцінки спрямованості на досягнення як домінуючої складової особистісної мотивації;

3. Шкала самоактуалізації (SAS) за С. Шостромом — для вивчення глибинних особистісних установок і рівня реалізації внутрішнього потенціалу.

Також було використано кореляційний аналіз Спірмена для виявлення зв'язків між показниками мотиваційної готовності.

Емпірична частина дослідження проводилася у закладах вищої освіти м. Миколаєва протягом навчального року. Дослідження проводилося з дотриманням етичних норм: забезпечувалася добровільна участь, конфіденційність даних і право на відмову на будь-якому етапі.

Вибірка дослідження становила 60 осіб — студентів спеціальності «Психологія» віком від 18 до 23 років. До вибірки увійшли 45 дівчат і 15 юнаків, які навчаються на 2–4 курсах, що дозволило врахувати різні етапи формування професійної спрямованості. Усі учасники вже мали досвід фахових дисциплін і проходження навчальної практики, що є важливою умовою для формування усвідомленого ставлення до професійної діяльності.

Зібрані дані були опрацьовані та проаналізовані з урахуванням актуального соціального контексту, включаючи вплив війни, освітньої нестабільності та зростання потреби в психологічній підтримці на різних рівнях суспільства.

Як було наведено раніше, у процесі емпіричного дослідження мотиваційної готовності студентів-психологів було використано низку валідних та надійних психодіагностичних методик, які дозволяють виявити різні аспекти мотиваційної сфери особистості, включно з професійною спрямованістю, рівнем внутрішньої мотивації, здатністю до самореалізації та ставленням до обраної спеціальності. Вибір методичного інструментарію ґрунтувався на концептуальній багатовимірності самого феномена

мотиваційної готовності, який охоплює когнітивні, емоційні й вольові компоненти.

Однією з базових методик дослідження стала методика **«Мотивація професійної діяльності» К. Замфіра у модифікації А. Реана**, що широко застосовується у дослідженнях професійної мотивації студентської молоді. Вона дозволяє визначити співвідношення між внутрішніми і зовнішніми джерелами мотивації до професійної діяльності. Респондентам пропонується оцінити низку тверджень за шкалою від 1 до 5 балів, що відображають різні аспекти ставлення до професійної діяльності: самореалізацію, інтерес до змісту праці, орієнтацію на винагороду, соціальне схвалення або уникнення невдач. Обробка результатів дає змогу визначити домінуючий тип мотивації: внутрішню позитивну (високий рівень самозалучення), зовнішню позитивну (орієнтація на зовнішні стимули) або зовнішню негативну (мотивація уникнення труднощів). Методика демонструє високу діагностичну чутливість та дозволяє робити обґрунтовані висновки про сформованість професійної спрямованості.

Наступним інструментом стала **методика діагностики мотивації досягнення успіху і уникнення невдач**, розроблена Т. Елерсом. Вона спрямована на виявлення переважної мотиваційної тенденції особистості — прагнення досягати успіху чи уникати невдач. Це особливо важливо для розуміння вольового та емоційного компонентів мотиваційної готовності, адже орієнтація на успіх зазвичай корелює з активною позицією студента у професійному самовизначенні, тоді як уникнення невдач може бути маркером тривожності, низької самооцінки або амбівалентного ставлення до майбутньої професійної діяльності. Методика складається з 24 тверджень, що оцінюються за градацією згоди. Обчислення балів за окремими шкалами дозволяє кількісно оцінити рівень кожного типу мотивації. Застосування цього інструменту дає змогу виявити індивідуальні відмінності у мотиваційній структурі особистості майбутнього фахівця.

Для глибшого аналізу самоціннісної й екзистенційної складової мотиваційної готовності було використано *шкалу самоактуалізації SAS, розроблену С. Шостромом* на основі принципів гуманістичної психології. Ця методика дозволяє оцінити рівень реалізації внутрішнього потенціалу особистості, її спрямованість на зростання, автономію, гнучкість, позитивне ставлення до життя, відкритість до досвіду. Респондент обирає одне з двох тверджень, яке найточніше відображає його особисту позицію. Методика охоплює 12 шкал, зокрема: самопізнання, самоповага, орієнтація в часі, гнучкість поведінки, креативність, цінність життя. Результати дозволяють оцінити не лише загальний рівень самоактуалізації, а й визначити провідні особистісні орієнтації. Високий рівень за цією шкалою є маркером стійкої внутрішньої мотивації, потреби в самореалізації та готовності до професійного зростання, що має ключове значення у психологічній практиці.

Застосування цих методик у комплексі дало змогу отримати валідну емпіричну картину рівня мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності. Дані, отримані за допомогою кількісних шкал, були оброблені методом кореляційного аналізу за критерієм Спірмена.

2.2. Аналіз результатів діагностики мотиваційної готовності

На першому етапі емпіричного дослідження було застосовано методику «Мотивація професійної діяльності» К. Замфіра у модифікації А. Реана, що дозволила оцінити структуру мотиваційної сфери студентів спеціальності «Психологія». Методика дає змогу виявити співвідношення трьох ключових типів мотивації: внутрішньої, зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної. Отримані результати відображають домінування певної мотиваційної тенденції у студентської молоді на етапі професійного становлення.

Аналіз відповідей показав, що переважна більшість респондентів орієнтується на внутрішні мотиви — такі як самореалізація, інтерес до

професійної діяльності та усвідомлення її значущості. Цей факт є позитивним показником зрілості професійного вибору. Водночас близько третини учасників виявили високий рівень зовнішньої позитивної мотивації, що свідчить про прагнення досягти соціального визнання, матеріальної стабільності або престижу. Невелика частка респондентів (менше однієї п'ятої) орієнтується переважно на уникнення труднощів або покарання, що є ознакою зовнішньої негативної мотивації.

Розподіл результатів за типами мотивації представлено на рис. 2.1.

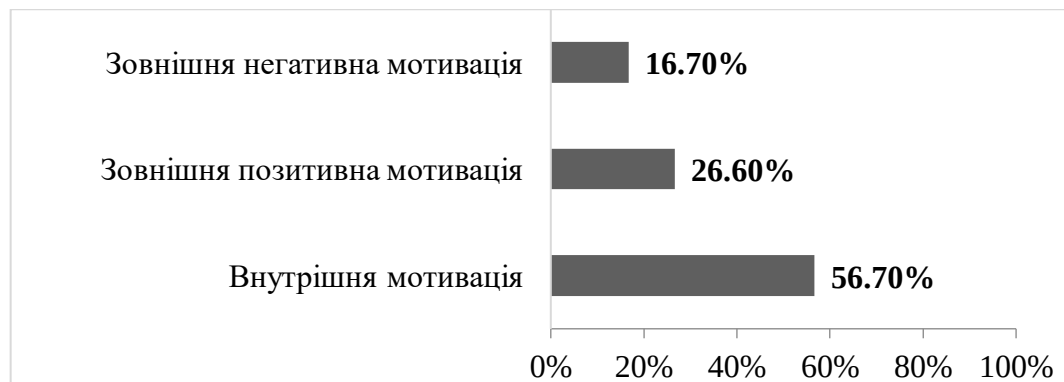

Рис. 2.1. Розподіл студентів за типами професійної мотивації

Як видно на рисунку, найбільшу частку (56,7%) складають респонденти з високим рівнем внутрішньої мотивації, що є сприятливим чинником для подальшого професійного розвитку. Такий результат підтверджує, що значна частина студентів-психологів у досліджуваній вибірці вже на етапі навчання сформувала стійкий інтерес до змісту фахової діяльності та ідентифікує себе з обраною професією. Водночас не можна ігнорувати частку тих, хто демонструє переважно зовнішню (позитивну чи негативну) мотивацію, адже саме вони можуть бути вразливими до емоційного вигорання, професійних сумнівів або фрустрації у разі розчарування в очікуваннях.

Загалом, результати першої методики свідчать про те, що у більшості студентів вже на етапі здобуття вищої освіти присутні стійкі елементи мотиваційної готовності до професійної діяльності, зокрема — внутрішня

зацікавленість, відповідальність та емоційна залученість. Це створює сприятливі умови для розвитку професійної ідентичності та підвищення якості підготовки майбутніх психологів.

Продовжуючи емпіричне дослідження мотиваційної готовності, було застосовано методику Т. Елерса, яка дозволяє виявити провідну мотиваційну тенденцію — орієнтацію на досягнення успіху чи уникнення невдач. Ці дві установки мають принципово різну динаміку впливу на навчальну та професійну діяльність: мотивація досягнення успіху пов'язана з активною життєвою позицією, готовністю до подолання труднощів, вищим рівнем самоконтролю та професійної залученості, тоді як мотивація уникнення невдачі зазвичай супроводжується підвищеною тривожністю, обережністю, уникненням ризику та невпевненістю у власних силах.

Результати методики виявили значущі відмінності у типах мотиваційної орієнтації серед досліджуваних студентів. Розподіл результатів представлено на рис. 2.2.

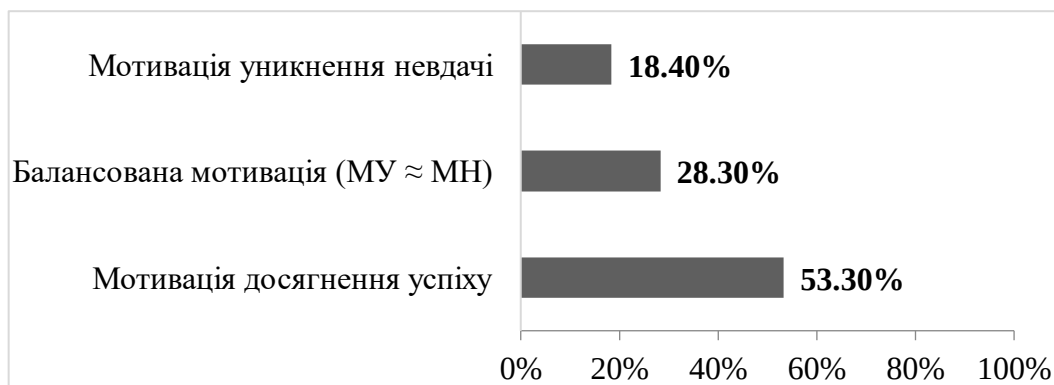

Рис. 2.2. Розподіл студентів за домінуючим типом мотиваційної спрямованості

Понад половина опитаних (53,3%) продемонстрували домінування мотивації досягнення успіху, що свідчить про спрямованість на реалізацію особистісного потенціалу, віру в себе та потребу в самоствердженні. Помірна кількість студентів (28,3%) мали приблизно однаковий рівень обох тенденцій,

що свідчить про амбівалентність мотиваційної сфери та потенційну нестабільність у процесі професійного самовизначення. Водночас майже п'ята частина респондентів (18,4%) виявили домінування мотивації уникнення невдачі, що потенційно є чинником ризику для формування стійкої професійної мотивації.

Отримані дані дозволяють стверджувати, що більшість студентів психологічно орієнтовані на досягнення результату, що є позитивним прогностичним показником у контексті професійної готовності. Водночас наявність осіб із високим рівнем уникнення невдачі потребує подальшого аналізу — зокрема, у зв'язку з можливими чинниками тривожності, низької самооцінки або зовнішньої мотивації. Ці студенти можуть потребувати психологічного супроводу для формування впевненості у власних професійних компетенціях.

Таким чином, методика Т. Елерса виявила внутрішню динаміку мотиваційної сфери, продемонструвала її неоднорідність та підтвердила потребу у комплексному підході до розвитку професійної мотивації студентів на етапі здобуття фахової освіти.

Для поглибленого аналізу внутрішньої складової мотиваційної готовності було застосовано шкалу самоактуалізації SAS (Self-Actualization Scale), розроблену С. Шостромом. Ця методика ґрунтується на положеннях гуманістичної психології і дозволяє оцінити рівень реалізації особистісного потенціалу, усвідомленості життєвих цілей, автономності та спрямованості на розвиток. Самоактуалізація розглядається як важливий психологічний ресурс у професійному становленні, зокрема в діяльності психолога, що вимагає від особистості високого ступеня самопізнання, внутрішньої цілісності та смислової насиченості життя.

Результати опитування свідчать про достатньо високий рівень сформованості самоактуалізаційних установок у досліджуваних студентів. Узагальнені дані наведено на рис. 2.3.

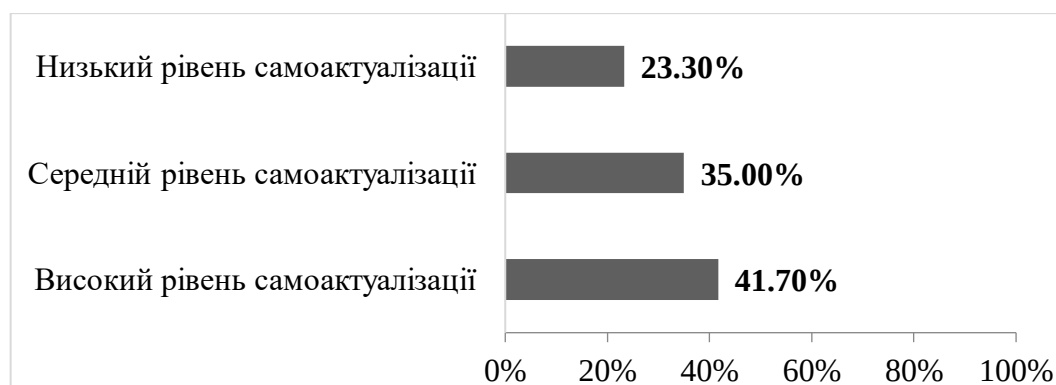

Рис. 2.3. Рівні самоактуалізації студентів

У 41,7% респондентів зафіксовано високий рівень самоактуалізації, що проявляється в орієнтації на розвиток, здатності до саморефлексії, ціннісному ставленні до життя та професії. У 35,0% студентів рівень самоактуалізації визначено як середній — це свідчить про наявність потенціалу, що потребує подальшої підтримки й стимуляції. 23,3% студентів показали низькі результати, що може бути пов'язано з зовнішньою мотивацією, фрустрованими потребами чи труднощами з самоідентифікацією.

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити висновок про загалом позитивну тенденцію до розвитку внутрішньої мотивації у студентів-психологів. Особи з високим рівнем самоактуалізації, як правило, демонстрували також високі показники за шкалами внутрішньої мотивації та орієнтації на досягнення успіху. Це свідчить про наявність стійкої мотиваційної структури, яка забезпечує професійну зрілість, автономність і здатність до самореалізації у фаховій сфері.

Водночас присутність студентів із низьким рівнем самоактуалізації вказує на необхідність цілеспрямованої роботи зі зміцненням їхньої особистісної позиції, формуванням смисложиттєвих орієнтирів і підтримкою

в адаптації до професійної ролі. Це підтверджує важливість впровадження у навчальний процес програм психологічного супроводу та розвитку мотиваційної готовності як інтегрального компонента професійної підготовки майбутніх психологів.

З метою виявлення внутрішніх зв'язків між ключовими компонентами мотиваційної готовності було проведено кореляційний аналіз результатів трьох психодіагностичних методик. Це дозволило оцінити взаємозалежність між типами професійної мотивації, спрямованістю на досягнення чи уникнення, а також рівнем самоактуалізації студентів. Узагальнені дані подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

**Кореляційні зв'язки між показниками мотиваційної готовності
студентів-психологів (ρ — коефіцієнт Спірмена)**

Шкали Показники	Внутрішня мотивація (Замфір)	Досягнення успіху (Елерс)	Уникнення невдач (Елерс)	Рівень самоактуаліза- ції (SAS)
Внутрішня мотивація (Замфір)	—	0,56*	-0,42*	0,61*
Зовнішня позитивна мотивація (Замфір)	-0,29	0,22	0,18	-0,33*
Зовнішня негативна мотивація (Замфір)	-0,44*	-0,19	0,51*	-0,47*
Досягнення успіху (Елерс)	0,56*	—	-0,38*	0,58*
Уникнення невдач (Елерс)	-0,42*	-0,38*	—	-0,49*
Рівень самоактуалізації (SAS)	0,61*	0,58*	-0,49*	—
* $p < 0,05$ — статистично значущі зв'язки				

Кореляційний аналіз показав наявність стійких позитивних зв'язків між внутрішньою професійною мотивацією, мотивацією досягнення успіху та рівнем самоактуалізації. Ці показники формують ядро особистісної мотиваційної структури, яка забезпечує готовність до фахової діяльності у сфері психології. Зокрема, чим вищий рівень самоактуалізації студента, тим більш імовірно, що він демонструє внутрішню зацікавленість у професійній діяльності та орієнтацію на досягнення.

Натомість зовнішня негативна мотивація демонструє обернений зв'язок із самоактуалізацією та внутрішніми мотиваційними орієнтаціями, натомість позитивно корелює з уникненням невдач. Це підтверджує гіпотезу про деструктивну роль зовнішнього тиску та страху помилки в процесі професійного самовизначення.

Таким чином, отримані результати дозволяють розглядати мотивацію досягнення успіху та самоактуалізаційний потенціал як ключові чинники формування стійкої та зрілої мотиваційної готовності у студентів психологічних спеціальностей.

Висновки до розділу 2

Отже, результати емпіричного дослідження дозволили виявити структурні особливості мотиваційної готовності студентів-психологів до професійної діяльності та охарактеризувати її ключові психологічні компоненти. Встановлено, що провідною формою мотивації у більшості студентів є внутрішня, що базується на інтересі до змісту майбутньої професії, прагненні до самореалізації та усвідомленні соціальної значущості фаху. Така мотиваційна орієнтація є підґрунтям для формування професійної ідентичності та емоційної стійкості у майбутній діяльності.

Водночас виявлено частку студентів, які демонструють переважання зовнішньої мотивації або уникнення невдачі. Ці результати свідчать про

наявність психологічних бар'єрів, знижену впевненість у собі або нестачу глибинної професійної мотивації, що потребує подальшої профілактичної та корекційної роботи.

Кореляційний аналіз підтвердив наявність позитивних зв'язків між внутрішньою мотивацією, орієнтацією на досягнення успіху та рівнем самоактуалізації. Це дозволяє розглядати самоактуалізаційний потенціал як ключовий ресурс розвитку мотиваційної готовності. Натомість зовнішня негативна мотивація і мотивація уникнення невдачі виявилися пов'язаними з нижчими показниками професійної цілеспрямованості та самореалізації.

Таким чином, мотиваційна готовність студентів до майбутньої професійної діяльності є багатокomпонентним особистісним утворенням, що включає як когнітивні уявлення про професію, так і емоційно-вольові налаштування на подолання труднощів і реалізацію особистісного потенціалу. Отримані дані створюють підґрунтя для формулювання практичних рекомендацій щодо підтримки та розвитку мотиваційної сфери студентів у процесі професійної підготовки.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання дипломної роботи було комплексно досліджено феномен мотиваційної готовності до професійної діяльності у студентів спеціальності «Психологія» як складне багаторівневе особистісне утворення, що формується в умовах сучасного освітнього середовища, трансформованого соціальними викликами, зокрема війною, нестабільністю та зростанням суспільного запиту на психологічну допомогу.

На теоретичному рівні проаналізовано підходи до розуміння мотивації як рушійної сили професійного становлення. Обґрунтовано, що мотиваційна готовність охоплює не лише наявність бажання працювати за спеціальністю, але й внутрішнє прийняття професійної ролі, ціннісно-смыслову орієнтацію на допомогу іншим, здатність до саморегуляції, емоційну включеність і довготривалу професійну перспективу. Уточнено, що структура мотиваційної готовності включає когнітивний (усвідомлення вимог професії), емоційно-вольовий (рівень внутрішньої мобілізації та витримки) та ціннісний компоненти (особистісний сенс професійної діяльності).

Емпіричне дослідження, проведене серед 60 студентів-психологів, дозволило виокремити типові профілі професійної мотивації. Методика К. Замфіра виявила, що домінуючим типом мотивації в досліджуваній вибірці є внутрішня мотивація (56,7%), яка вказує на справжній інтерес до професії, готовність до самореалізації та соціального служіння. У 26,6% студентів була виявлена зовнішня позитивна мотивація, що свідчить про значущість для них соціального статусу, стабільності або схвалення з боку оточення. Водночас 16,7% респондентів орієнтувалися переважно на уникнення невдач і дискомфорту, що може бути маркером тривожності або низької впевненості у правильності професійного вибору.

Застосування методики Т. Елерса дозволило доповнити ці висновки інформацією про глибинну особистісну орієнтацію на досягнення або

уникнення. Більше половини студентів (53,3%) виявили мотивацію досягнення успіху — це позитивно корелює з активною професійною позицією, високою енергійністю та прагненням до розвитку. Водночас у 18,4% учасників дослідження домінує мотивація уникнення невдачі, що може перешкоджати вільному включенню у фахову діяльність і формувати захисні або пасивні стратегії поведінки.

Найвищий рівень інтеграції мотиваційної готовності було простежено через результати шкали самоактуалізації С. Шострома. Понад 40% студентів продемонстрували високий рівень самоактуалізації, що свідчить про сформованість внутрішніх ціннісних орієнтацій, автономності, смисложиттєвого самовизначення. Це дозволяє припустити, що саме ці респонденти мають найвищий потенціал до стійкої професійної самореалізації у сфері психології.

Кореляційний аналіз підтвердив наявність позитивних зв'язків між внутрішньою мотивацією, орієнтацією на досягнення успіху та рівнем самоактуалізації. Натомість зовнішня негативна мотивація та уникнення невдач негативно корелюють із показниками особистісного розвитку, що вказує на потребу в додатковому супроводі таких студентів.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що мотиваційна готовність до професійної діяльності студентів-психологів є не лише показником їхньої академічної успішності, а й важливим прогностичним критерієм якості майбутньої фахової практики. Її розвиток потребує системної підтримки через психолого-педагогічні інтервенції, менторські програми, тренінги саморозвитку та супровід професійного самовизначення на етапі навчання.

Таким чином, результати роботи можуть бути використані для вдосконалення освітніх програм підготовки психологів, а також для формування змістовного психологічного супроводу студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архарова Т. В. Психологічні чинники мотивації досягнення майбутніх психологів : кваліфікац. робота. Харків : Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2022.
URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/9736> (дата звернення: 31.05.2025).
2. Буняк Н. А., Осташа Н. В. Мотиваційна готовність студентів-психологів до професійної діяльності. *V Міжнар. наук.-техн. конф.* 2016. Тези доповідей.
3. Гонтовий І. М. Мотиваційна готовність майбутніх психологів до професійної діяльності. *Вісник Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*. 2018. № 1. С. 60–65. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/17201> (дата звернення: 31.05.2025).
4. Денисенко В. Г. Психологічні особливості готовності до професійної діяльності студентів-психологів : кваліфікац. робота бакалавра. Київ : Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2024.
5. Дмитерко Х. Мотиваційна готовність до професійної діяльності майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології*. 2021. № 16. С. 78–85. URL: <https://appsychology.org.ua/data/jrn/v4/i16/10.pdf> (дата звернення: 31.05.2025).
6. Домбров М. Ю. Особливості психологічної готовності студентів-психологів до майбутньої професійної діяльності : кваліфікац. робота. Одеса : Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021.
7. Клімова Д. В. Проблема мотиваційної готовності до професійної діяльності у психології. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 133. С. 89–94.
8. Кокун О. М. Зміст та структура психологічної готовності фахівців до екстремальних видів діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової*

психології. 2010. № 7. С. 182–190. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1728/1/Кокун_стаття_2010_1.pdf (дата звернення: 31.05.2025).

9. Коновалова О. В. Психологічні особливості формування мотиваційної готовності до діяльності майбутніх фахівців торговельно-економічної сфери. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2019. № 4. С. 45–50. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/811259> (дата звернення: 31.05.2025).

10. Кубай Н. А. Психологічні особливості навчальної мотивації студентів : кваліфікац. робота. Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2019.

11. Лапченко І. О. Дослідження особливостей психологічної готовності студентів до викладацької діяльності. *Проблеми сучасної психології*. 2012. № 16. С. 120–129. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2012-16.%25p> (дата звернення: 31.05.2025).

12. Мединська А. В. Психологічні чинники розвитку професійної мотивації студентів-психологів : кваліфікац. робота. Кривий Ріг : Криворізький держ. пед. ун-т, 2022.

13. Опитування «Психоемоційний стан викладачів та студентів спільноти університетів "Ти як?"». *Програма ментального здоров'я | Ти як?*. URL: <https://howareu.com/materials/opytuvannia-psykhoemotsiinyi-stan-vykladachiv-ta-studentiv-spilnoty-universytetiv-ty-ia-k> (дата звернення: 31.05.2025).

14. Подшивайлов О. В. Психологічні чинники розвитку мотиваційної сфери особистості майбутнього психолога : дис. ... канд. психол. наук. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2015.

15. Покоївич А. О. Психологічна готовність студентів ЗВО до професійної діяльності : магістер. робота. Тернопіль : Західноукр. нац. ун-т, 2024.

16. Пономаренко О. Дослідження психологічної готовності студентів-психологів до майбутньої професійної діяльності. 2020. URL: https://www.academia.edu/124746322/ДОСЛІДЖЕННЯ_ПСИХОЛОГІЧНОЇ_Г_ОТОВНОСТІ_СТУДЕНТІВ_ПСИХОЛОГІВ_ДО_МАЙБУТНЬОЇ_ПРОФЕСІЙНОЇ_ДІЯЛЬНОСТІ (дата звернення: 31.05.2025).
17. Редченко В. В. Формування психологічної готовності особистості до професійної діяльності. *Актуальні проблеми психології*. 2019. Т. 1, № 1. С. 172–180.
18. Сердюк Л., Петрученко Н. Зміст і структура психологічної готовності до професійної діяльності студентів з інвалідністю. *Соціальні науки*. 2021. № 1. С. 45–52. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/709> (дата звернення: 31.05.2025).
19. Чечель К. О. Психолого-педагогічні чинники мотивації студентів-психологів до науково-дослідної роботи у вищому навчальному закладі. *Наука і освіта*. 2011. № 8. С. 145–150. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8_2011/40.pdf (дата звернення: 31.05.2025).
20. Яблонський А. І. Мотиваційна готовність майбутніх психологів до експертної діяльності: сутність та структура. *Наукові вісті Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2015. Т. 2(2). С. 83–87.
21. Dolgova V., Bogachev A., Gotselyuk M., Nurtdinova A. Professional motivation development in students of educational psychology: Current state, model, programme. *The European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*. 2020. Vol. 113. P. 1–8. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2020.12.03.1>
22. Egorov D. E., Egorycheva E. V., Pleshakov A. A. The development of achievement motivation among students. *SHS Web of Conferences*. 2021. Vol. 113. P. 00042. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202111300042>

23. Faraci P., Cannistraci S. The Short Index of Self-Actualization: A factor analysis study in an Italian sample. *International Journal of Psychological Research*. 2015. Vol. 8(2). P. 23–33. <https://doi.org/10.21500/20112084.1507>
24. Heckhausen H., Heckhausen J. *Motivation and Action*. 3rd ed. Springer, 2018. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-65094-4>
25. Jones A., Crandall R. Validation of a short index of self-actualization. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1986. Vol. 12(1). P. 63–73. <https://doi.org/10.1177/0146167286121007>
26. Kaufman S. B. Self-actualizing people in the 21st century: Integration with contemporary theory and research on personality and well-being. *Journal of Humanistic Psychology*. 2018. Vol. 58(5). P. 481–503. <https://doi.org/10.1177/0022167818809187>
27. Kornhaber A. Grandparenthood and the “new social contract”. In: Bengtson V. L., Robertson J. F. (Eds.) *Grandparenthood*. Sage, 1985. P. 159–171.
28. Leclerc G., Lefrancois R., Dubé M., Hébert R., Gaulin P. Criterion validity of a new measure of self-actualization. *Psychological Reports*. 1999. Vol. 85(3). P. 1167–1176. <https://doi.org/10.2466/pr0.1999.85.3f.1167>
29. Maslow A. H. A theory of human motivation. *Classics in Management Thought*. Dancing Unicorn Books, 2000.
30. Murphy P. K., Alexander P. A. A motivated exploration of motivation terminology. *Contemporary Educational Psychology*. 2000. Vol. 25(1). P. 3–53. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1019>
31. Pekrun R., Marsh H. W., Elliot A. J., Stockinger K., Perry R. P., Vogl E., Goetz T., van Tilburg W., Lüdtke O., Vispoel W. A three-dimensional taxonomy of achievement emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2023. Vol. 124(1). P. 145–178. <https://doi.org/10.1037/pspp0000448>
32. Perizat D., Zaure O., Zhanna A., Madina A., Tolkyin I. Psychological and pedagogical conditions for professional motivation of pedagogical specialties

students. *Cypriot Journal of Educational Science*. 2022. Vol. 17(2). P. 626–642.
<https://doi.org/10.18844/cjes.v17i2.6858>

33. Ryan R. M., Deci E. L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*. 2000. Vol. 55(1). P. 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

34. Schunk D. H., Pintrich P. R., Meece J. L. *Motivation in Education: Theory, Research, and Applications*. 4th ed. Pearson Higher Ed, 2014.
<https://doi.org/10.4324/9781315886260>

35. Shostrom E. L. An inventory for the measurement of self-actualization. *Educational and Psychological Measurement*. 1964. Vol. 24(2). P. 207–218.
<https://doi.org/10.1177/001316446402400203>

36. Yan R. The relationship between achievement motivation and college students' general self-efficacy: A moderated mediation model. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. Article 1031912.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1031912>

37. Yanru L., Lichao H., Dan Y. Achievement motivation in students' everyday lives: Its relationship with general self-efficacy and academic performance. *Learning and Individual Differences*. 2022. Vol. 95. Article 102063.
<https://doi.org/10.1016/j.lindif.2022.102063>